

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2023.14>**Ю. І. Тюря**

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»orcid.org/0000-0001-7732-3535

СТАНОВЛЕННЯ ЗЕЛЕНОГО МІСТОБУДУВАННЯ: ОГЛЯД ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ТА РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПРОСУВАННІ СТАЛОСТІ МІСТА

Для забезпечення сталого розвитку та подолання екологічних проблем міст, необхідно активно працювати над зеленим містобудуванням, яке не лише сприяє збереженню довкілля та здоров'ю населення, але й створює нові можливості для розвитку зелених індустрій, бізнесу та робочих місць.

Проте, для успішної реалізації зеленого містобудування необхідно включити всіх зацікавлених сторін у процес розробки та впровадження зелених політик та ініціатив. Широка участь та взаємодія всіх зацікавлених сторін сприятимуть створенню ефективної системи зеленого містобудування, спрямованої на сталий розвиток та покращення якості життя у містах. Водночас реалізація державної екологічної політики повинна відповідати таким принципам: прозорості та доступності інформації, забезпечення підзвітності та відкритості органів державної влади; активної участі громадськості у процесі формування державної політики; забезпечення захисту екологічних прав громадян.

Дослідження показує, що стратегічна екологічна оцінка має важливе значення у запобіганні негативним наслідкам для природного середовища, а також у забезпеченні екологічної безпеки та відповідності запланованої чи виконуваної діяльності вимогам та стандартам, встановленим законодавством щодо охорони довкілля, раціонального використання та відновлення природних ресурсів. Визначено, що містобудівна документація є необхідним інструментом державного регулювання процесу планування територій на різних рівнях – державному, регіональному і місцевому, та підлягає обов'язковій стратегічній екологічній оцінці. Підкреслено, що важливим аспектом є інформування громадськості про можливість брати участь у процесі обговорення планів і програм у сфері містобудування. Встановлено необхідність удосконалення засобів інформування громадськості щодо їх участі у процесах прийняття екологічних рішень та обговорення проектів документів державного планування шляхом деталізації цих процедур у відповідних нормативних документах.

Ключові слова: містобудування, громадськість, екологічна стратегічна оцінка, громадські слухання, інформування.

Tiuria Yu. I. EMERGENCE OF GREEN URBAN PLANNING: OVERVIEW OF LEGAL ASPECTS AND THE ROLE OF THE COMMUNITY IN PROMOTING URBAN SUSTAINABILITY

To ensure sustainable development and address environmental issues in cities, active efforts are needed in the field of green urban planning, which not only contributes to environmental preservation and public health but also creates new opportunities for the development of green industries, businesses, and employment.

However, the successful implementation of green urban planning requires the involvement of all stakeholders in the development and implementation of green policies and initiatives. Wide participation and collaboration of all stakeholders will facilitate the establishment of an effective green urban planning system aimed at sustainable development and improving the quality of life in cities. At the same time, the implementation of environmental policies should adhere to principles such as transparency and accessibility of information, ensuring accountability and openness of governmental bodies, active engagement of the public in the policy-making process, and safeguarding citizens' environmental rights.

Research shows that strategic environmental assessment plays a crucial role in preventing adverse impacts on the natural environment and ensuring environmental safety and compliance with legislation regarding environmental protection, rational resource utilization, and restoration. It has been recognized that urban planning documentation is an essential tool for government regulation of territorial planning processes at various levels, including national, regional, and local, and it requires mandatory strategic environmental assessment. Emphasis is placed on informing the public about their participation opportunities in the discussion of urban planning plans and programs. There is a need for improving the means of informing the public about their involvement in decision-making processes and discussions related to environmental projects and the development of state planning documents by providing detailed guidelines in relevant regulatory documents.

Key words: urban planning, community, environmental strategic assessment, public hearings, information.

Постановка проблеми. У сучасному світі, кожна країна, включаючи Україну, стикається зі значними екологічними викликами, пов'язаними зі зміною клімату та вичерпуванням природних ресурсів. Це становить глобальну загрозу як довкіллю та здоров'ю людей, так і економічному зростанню будь-якої держави. Відповідно розв'я-

зання екологічних проблем та забезпечення сталого розвитку потребує розробки й впровадження належних заходів та прийняття ефективних рішень.

Одним із ключових інструментів подолання екологічних проблем є здійснення зеленої трансформації, що спрямована на забезпечення еко-

номічної стійкості держави та сталого розвитку. Зелена трансформація передбачає впровадження інноваційних екологічних технологій, зменшення викидів шкідливих речовин, підвищення енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії та т.п., створюючи не тільки сприятливі умови для збереження довкілля та підтримки здоров'я населення, але й розвиваючи нові індустрії та зелений бізнес, формуючи нові робочі місця та прискорюючи інноваційні процеси. Оскільки зелена трансформація є складним і тривалим процесом, необхідно забезпечити широку участь та включення всіх зацікавлених сторін у процес розробки та впровадження зелених політик та ініціатив на всіх рівнях, зокрема локальному та місцевому.

Зміна демографічних тенденцій, зростання населення, розвиток економіки та транспортної інфраструктури вимагають постійного аналізу та оновлення містобудівної стратегії, яка має бути спрямована на зменшення викидів парникових газів, енергоефективність, просування використання відновлювальних джерел енергії, зелене будівництво та створення екологічно збалансованих міських просторів. Водночас виклики, пов'язані зі зміною клімату та екологічними проблемами, також впливають на напрямки розвитку міста та вимагають включення екологічних аспектів у стале містобудування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан цієї проблематики певною мірою розглядався такими науковцями, як: М.В. Краснова, Г.І. Балюк, Р.С. Кірін, А.Ю. Сменковський, С.П. Цигичко, І.В. Шевченко. Проте, попри досить великий обсяг досліджень, недостатньо розкритою залишається роль стратегічної екологічної оцінки та проблемні аспекти залучення громадськості до процесів зеленої трансформації містобудування.

Метою статті є аналіз сучасного стану й практики впровадження зелених аспектів у містобудування та залучення громадськості до цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Сучасні індустріальні міста, завдяки своїй інтенсивній діяльності та великій концентрації населення й інфраструктури, суттєво впливають на зміну клімату та стан навколишнього природного середовища. Цей вплив спостерігається на різних рівнях та в різних аспектах, від емісій парникових газів до змін використання землі та водних ресурсів.

Можна виокремити декілька причин типових проблем промислового міста, які визначають потребу у розробці та здійсненні заходів з адаптації до зміни клімату.

По-перше, промислові міста є великими джерелами викидів парникових газів, зокрема вуглекислого газу, метану та діоксиду азоту, від

автотранспорту, промислових установок, опалення будинків, а також від відходів та стічних вод, що своєю чергою призводить до значного забруднення атмосфери та глобального потепління.

По-друге, щільна і/або хаотична забудова та зміни у землекористуванні, включаючи асфальтування великих площ й зменшення кількості і якості зелених насаджень, спричиняють втрату природних екосистем, таких як ліси та вологі зони, і сприяють утворенню так званих «теплових островів», порушуючи екологічну рівновагу.

По-третє, міста споживають значну кількість природних ресурсів, таких як вода, енергія та матеріали, що використовуються для будівництва і функціонування інфраструктури. Водночас використання незбалансованих і неекологічних джерел енергії, таких як вугілля й нафта, призводить до серйозного забруднення навколишнього середовища та зміни клімату.

Здійснення ефективних заходів з метою зменшення негативного впливу міст на зміну клімату вимагає впровадження комплексного підходу та спільних зусиль різних зацікавлених сторін, зокрема органів влади, громадських організацій, бізнес-сектору, наукової спільноти й громадськості, задля співпраці та спільної роботи.

Без сумніву, інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку та у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля, передбачене законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [1], повинно стати ключовим орієнтиром для міст при розробці власних «зелених» політик та втілення практичних рішень. Разом з тим національна Стратегія державної екологічної політики встановлює, що розбудову міст необхідно здійснювати з урахуванням вимог адаптації до змін клімату, оскільки обов'язковою умовою для територіального розширення міст та інших населених пунктів є необхідність збереження, створення та відновлення рекреаційних, природоохоронних та оздоровчих територій і об'єктів, а також ландшафтів, лісів, парків, скверів та інших зелених насаджень [1]. У цьому контексті адаптаційні заходи мають включати оцінку вразливості міста до зміни клімату та розробку стратегії адаптації, яка враховуватиме специфіку і потреби конкретного міста. Завдяки впровадженню відповідних адаптаційних заходів, міста зможуть покращити якість життя своїх мешканців, зробити їх оточення комфортнішим, здоровішим та екологічно безпечним.

Аналізуючи результати дослідження «Оцінка вразливості до змін клімату: Україна» (далі – Дослідження), проведеного у 2014 році експерта-

ми Кліматичного форуму Східного партнерства та Робочої групи громадських організацій зі зміни клімату, встановлено, що в Україні близько 70 відсотків населення проживає в містах. Концентрація значної кількості населення в містах, спільно з особливостями локального мікроклімату, висотною забудовою, транспортною мережею та розвинутою інфраструктурою, робить міста особливо вразливими до наслідків кліматичних змін. Ці фактори підсилюють негативний вплив клімату, призводячи до збільшення теплового навантаження, забруднення повітря та інших небажаних наслідків [2]. Окрім цього Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року (далі – Стратегія) до головних проблем, що стосуються вразливості міст до зміни клімату, відносить: тепловий стрес і місцеве перегрівання, що відбувається внаслідок високих температур; збільшений попит на охолодження приміщень під час теплих періодів року; проблеми з якістю та доступністю питної води; підвищений ризик підтоплення та недостатня адаптація каналізаційних систем до збільшення кількості опадів. Вразливість різних груп населення в містах до зміни клімату підсилюється недостатністю зелених насаджень в Україні, а також швидким зростанням забудови та збільшенням площі теплопоглинаючих поверхонь. Мешканці міст і селищ також стикаються з проблемою дефіциту води, зменшенням опадів, засухою, зниженням рівня ґрунтових вод та посиленням екстремальних погодних явищ [3].

Враховуючи це, міста потребують спеціальних заходів адаптації та стратегій, щоб зменшити негативний вплив кліматичних змін та забезпечити комфорт і безпеку мешканців. Водночас важливим аспектом цього процесу є залучення громадськості й всіх зацікавлених сторін до розробки та впровадження стратегії адаптації міста. При цьому у Дослідженні наголошено, що при плануванні адаптаційних заходів для міста, значну увагу слід приділити організаційним завданням, зокрема проведенню ефективної інформаційної кампанії, спрямованої на різні цільові групи [2]. Підвищення рівня обізнаності населення щодо екологічних проблем та наслідків зміни клімату також визнано одним із завдань, спрямованих на досягнення поставлених цілей Стратегії [3].

Однак наразі можна констатувати про низький рівень комунікації між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та населенням, про що свідчить інформація, наведена у Концепції забезпечення національної системи стійкості, затвердженої Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. Серед головних проблем, які потребують розв'язання на етапі запровадження національної системи стійкості, Концепція визначає низький рівень довіри громадян до державних органів і, внаслідок

цього, недостатній рівень залучення широких верств населення та громадських об'єднань до впровадження заходів у сфері забезпечення національної стійкості, зокрема стійкого розвитку міста при зміні клімату [4].

Проте Стратегією державної екологічної політики встановлено, що реалізація засад державної екологічної політики повинна здійснюватися за принципами: відкритості, підзвітності, гласності органів державної влади; участі громадськості у формуванні державної політики; дотримання екологічних прав громадян. До основних інструментів реалізації державної екологічної політики названа Стратегія відносить інформування та комунікацію, покликанні підвищити рівень освіченості громадськості стосовно діяльності органів виконавчої влади в галузі охорони навколишнього середовища та ефективності впровадження ними нормативно-правових актів, розуміння стану довкілля, рівнів його забруднення та принципів сталого споживання і виробництва [1]. Все це повинно спонукати громадян до активної участі у захисті навколишнього природного середовища, піклування та дбайливого ставлення до живої природи.

Серед інших інструментів, спрямованих на запобігання негативному впливу на навколишнє природне середовище, є проведення стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на довкілля, які дозволяють забезпечити відповідності запланованої чи реалізованої діяльності вимогам та стандартам, встановленим у законодавстві щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання та відновлення природних ресурсів, а також забезпечення екологічної безпеки [1].

Зважаючи на Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки, яка визначена як ключовий стратегічний план, що спрямований на впровадження секторальних стратегій розвитку, координацію державної політики в різних сферах та досягнення ефективного використання державних ресурсів у територіальних громадах і регіонах, з орієнтацією на потреби людей та сталого використання природних ресурсів, заслуговують уваги визначені показники моніторингу досягнення цілей окресленої Державної стратегії. Зокрема з метою формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах надзвичайно важливим є забезпечення актуальною містобудівною документацією (розробленою після 2010 року) з обов'язковим урахуванням рекомендацій щодо включення кліматичних питань [5]. В контексті досягнення зазначеної мети серед завдань за напрямом «Посилення використання потенціалу розвитку середніх та малих міст» передбачено сприяння розширенню зелених наса-

джен, що взаємопов'язано з планом зонування території (зонінгом) та відповідно містобудівною документацією. Зі свого боку містобудівна документація є важливим інструментом державного регулювання процесу планування територій на різних рівнях – державному, регіональному і місцевому, та підлягає обов'язковій стратегічній екологічній оцінці, що встановлено законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» [6].

Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» визначена мета стратегічної екологічної оцінки, яка полягає у сприянні сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки населення та збереження його здоров'я, а також інтеграції екологічних вимог у процес розроблення та затвердження документів державного планування. Здійснюється така оцінка з урахуванням принципів законності, об'єктивності, гласності, участі громадськості, наукової обґрунтованості, збалансованості інтересів, комплексного підходу, запобігання екологічним пошкодженням, довгострокового прогнозування, достовірності та повноти інформації у проекті документа, а також з урахуванням міжнародного екологічного співробітництва. Для успішного проведення стратегічної екологічної оцінки обов'язковою умовою є організація громадських обговорень та консультацій (у разі потреби – транскордонних консультацій), а також врахування результатів цих обговорень і консультацій у документі державного планування та звіті про стратегічну екологічну оцінку [7]. Відповідно до закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» затвердження на місцевому рівні містобудівної документації без проведення громадського обговорення проектів такої документації забороняється [6].

Водночас зауваження і пропозиції громадськості, а також довідка про громадське обговорення вносяться до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки, порядок ведення якого затверджений постановою Кабінету Міністрів України. Запровадження реєстру дозволить систематизувати та зробити доступною для громадськості інформацію щодо стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, сприяючи ширшому залученню громадськості до такої оцінки документів, їх розробки та затвердження [8].

Проте порядком розроблення та проведення громадського обговорення, визначеного постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них», не підлягає стратегічній екологічній оцінці програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) (далі – Порядок), оскільки така програма не нале-

жить до містобудівної документації. Однак відповідно до окресленої постанови Кабінету Міністрів Програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) має сприяти впровадженню екологічності, раціональному просторовому плануванню, людиноцентризму і т.п. та визначати заходи для їх реалізації з урахуванням норм і нормативів щодо землекористування, захисту навколишнього природного середовища та природних ресурсів [9]. Заслуговує уваги визначена мета при розробленні програми комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини), зокрема забезпечення публічності та прозорості шляхом оприлюднення проекту програми на офіційному вебсайті та порталі електронної системи із зазначенням строку подання пропозицій громадськості до проекту. Такий строк не може становити менше 15 календарних днів з дня оприлюднення відповідного проекту [9]. Натомість Порядком не визначено яким чином буде здійснюватися інформування громадськості щодо оприлюднення проекту та початку його публічного обговорення.

Актуальним в напрямі обраної теми дослідження та виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції є розгляд основних положень Директиви 2001/42/ЄС «Про оцінку впливу певних планів і програм на навколишнє середовище». Згідно з Директивою 2001/42/ЄС екологічна оцінка проводиться для планів і програм, які можуть мати значний вплив на довкілля, з метою врахування ймовірних значних екологічних наслідків реалізації плану/програми, зокрема впливу на біорізноманіття, ґрунт, воду, повітря, кліматичні фактори, впливу на населення, здоров'я людини, архітектурну та археологічну спадщину, ландшафт. Це можуть бути плани розвитку територій, економічні програми, транспортні плани, енергетичні стратегії та інші документи. Водночас під час ухвалення плану чи програми має бути забезпечено інформування відповідних органів влади та громадськості [10]. Слід зауважити, що безсумнівно ключовим аспектом Директиви при проведенні екологічної оцінки є інформування громадськості про можливість брати участь у процесі обговорення, забезпечуючи відкритість та прозорість процесу, дозволяючи громадськості висловлювати свої погляди, думки та опозицію щодо планів і програм, а також вносити пропозиції та зауваження.

Інша Директива 2011/92/ЄС «Про оцінювання впливу деяких публічних і приватних проектів на довкілля» передбачає, що вплив на довкілля повинен враховуватися на якомога ранішній стадії в усіх процесах технічного планування, вироблення й ухвалення рішень. Задля організації ефективної участі зацікавленої громадськості у процедурах формування і прийняття екологіч-

них рішень, необхідно ще на початкових етапах окреслених процедур забезпечити інформування громадськості про певні питання, визначені Директивою 2011/92/ЄС. Цим документом пропонуються детальні механізми інформування громадськості, наприклад, шляхом розміщення оголошень у певному радіусі або публікації в місцевих газетах, а також проведення консультацій із зацікавленою громадськістю, наприклад, шляхом письмового подання або опитування населення. Також мають бути вжиті необхідні заходи для забезпечення електронного доступу громадськості до інформації, принаймні через центральний портал або легкодоступні пункти доступу, на відповідному адміністративному рівні [11].

Національним законодавством затверджено Порядок проведення громадських слухань щодо проектів містобудівної документації на місцевому рівні, який встановлює процедуру проведення громадських слухань на місцевому рівні щодо проектів містобудівної документації, зокрема комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад, генеральних планів населених пунктів і детальних планів територій, які охоплюють як внутрішні, так і зовнішні межі населених пунктів. Абзацом 2 п. 7 детально описаний механізм інформування громадськості стосовно слухань, зокрема інформація про проведення громадських слухань, включаючи дату, час і місце їх проведення, а також вимоги до учасників, які публікуються одночасно з оприлюдненням проекту містобудівної документації на місцевому рівні. Ця інформація надається в одному інформаційному повідомленні, а також додатково оприлюднюється на офіційному вебсайті замовника розроблення містобудівної документації не пізніше, ніж за п'ять робочих днів до запланованої дати проведення громадських слухань. Причому затвердження містобудівної документації на місцевому рівні без проведення громадських слухань проектів такої документації забороняється. Проте, найсуттєвішим є те, що громадські слухання щодо проектів містобудівної документації на місцевому рівні проводяться з урахуванням вимог, встановлених Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» [12].

Важливо, що з метою аналізу та оцінки реалізації містобудівної документації, а також прогнозування стану та змін об'єктів містобудування, які спрямовані на досягнення сталого розвитку територій з урахуванням державних і громадських інтересів, здійснюється містобудівний моніторинг, результатом якого є підготовка аналітичного звіту. Надалі звіт враховується під час розроблення стратегій регіонального розвитку, програм соціально-економічного розвитку та внесення змін до містобудівної документації. Одним з ключових етапів проведення містобудівного

моніторингу визначено інформування щодо нього громадськості. Громадськість отримує інформацію про початок підготовки аналітичного звіту шляхом публікації інформаційного повідомлення на офіційному вебсайті уповноваженого органу містобудування та архітектури щодо процедури подання пропозицій і необхідності проведення моніторингу окремих об'єктів містобудування [13].

Базовим документом в контексті впровадження зелених аспектів у містобудування є Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України у 2021 році (далі – План). З метою досягнення Цілі 3 відносно забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України Планом на постійній основі передбачено обов'язковість інтеграції екологічної складової до політик та/або програм загальнодержавного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку, зокрема здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування (стратегії, плани, схеми, містобудівна документація, загальнодержавні програми, державні цільові програми та програми і програмні документи) [14].

Висновки. Здійснюючи аналіз сучасного стану й практики впровадження зелених аспектів у містобудування та залучення громадськості до цього процесу встановлено, що правовою базою, сформованою на всіх рівнях, включно місцевому, передбачено обов'язковість інтеграції екологічної складової при розробці стратегій, планів, програм та містобудівної документації. На законодавчому рівні визначено, що стратегічна екологічна оцінка є важливим інструментом для встановлення потенційних впливів проекту, програми чи плану на навколишнє природне середовище і здоров'я населення. Здійснення такої оцінки дозволяє виявити можливі негативні наслідки і ризики для природного середовища та забезпечити прийняття належних заходів для їх уникнення або зменшення. Це сприяє забезпеченню сталого розвитку й збалансованого використання ресурсів і збереженню екологічної безпеки. Важливим аспектом цього процесу є залучення громадськості та зацікавлених сторін до прийняття екологічних рішень.

Проте, важливо звернути увагу на удосконалення механізмів інформування громадськості щодо їх можливості брати участь у процесах прийняття рішень та обговорень проектів документів державного планування. Наразі наявні нормативні документи не завжди передбачають достатню деталізацію цих процедур. Практична реалізація процедур інформування громадськості

відносно обговорення містобудівної документації є недосконалою, оскільки спостерігається низький рівень обізнаності громадськості з питань та у сфері проектування «зеленої модернізації» міст та інших екологічних ініціатив.

Зміна клімату є серйозним викликом для міст, проте, залучення громадськості й впровадження зелених стратегій та ініціатив у містобудування можуть сприяти розв'язанню цієї проблеми. Важливо надати можливість мешканцям міст брати активну участь у прийнятті рішень, спрямованих на сталість та зелену трансформацію міст.

Література

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2697-19>.
2. Оцінка вразливості до змін клімату: Україна. URL: https://ucn.org.ua/wp-content/uploads/2014/07/ukraine_cs_vulnerability.pdf.
3. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1363-2021-%D1%80>.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»: Указ Президента України від 27.09.2021 № 479/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/479/2021>.
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабі-

нету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/695-2020-%D0%BF>.

6. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3038-17>.

7. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2354-19>.

8. Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.05.2023 № 430. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/430-2023-%D0%BF>.

9. Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj/eng>.

10. Директива Європейського Парламенту і Ради 2011/92/ЄС від 13 грудня 2011 року про оцінювання впливу деяких публічних і приватних проєктів на довкілля. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_022-11.

11. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань щодо проєктів містобудівної документації на місцевому рівні: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 № 555. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/555-2011-%D0%BF>.

12. Про затвердження Порядку проведення містобудівного моніторингу: Наказ Мінрегіон України від 01.09.2011 № 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1268-11>.

13. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 № 443-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/443-2021-%D1%80>.